

De Marke

oudheidkundig mededelingenblad

september 2010

De Marke

is het orgaan van de Oudheidkundige Vereniging 'De Marke',
met als werkgebied de plaatsen Beekbergen, Brummen, Eerbeek,
Hall, Hoenderloo, Klarenbeek, Loenen & Ugchelen.

Eindredactie: Willem Reusink
Noteboomstraat 15
7101 MG Winterswijk
☎05 43 - 51 46 92 / ☎06 23 41 90 97
E✉: willem.reusink@planet.nl

Bestuurssamenstelling OHV 'De Marke':

<u>Voorzitter:</u>	H.W. van Harreveld Tuinstraat 59 6971 BH Brummen	☎05 75 - 56 60 48
<u>Secretaris:</u>	C.C. Uenk-Dirksen Ringlaan 46 6961 KL Eerbeek	☎03 13 - 65 25 53
<u>Penningmeester:</u>	J. Zengerink Rhienderensestraat 53 6964 BH Hall bankrekening: 43.70.63.763 t.n.v. penningmeester De Marke	☎03 13 - 65 19 60
<u>Bibliotheecaris:</u>	W.T.M. Klomp Langschoten 71 7371 EP Loenen	☎055 - 505 22 76
<u>Leden:</u>	M. van Zadelhoff-Ruimpol Loenenseweg 150 6961 HL Eerbeek A. Jansen-Hagen Veldkantweg 14A 6961 HJ	☎03 13 - 65 17 24 ☎03 13 - 65 21 83

Lidmaatschap: € 14,00 per jaar; aanmelden bij de secretaris.
Excursies: 2 x per jaar organiseert 'De Marke' een excursie.
Lezingen: gemiddeld 5 x per jaar organiseert de vereniging lezingen.
Mededelingenblad: dit blad verschijnt vier maal per jaar (feb - juni - sept - dec)
Website: www.ohv-demarke.nl
E✉:secretariaat: clara.uenk@hetnet.nl

Overname van (gedeeltelijke) teksten en afbeeldingen uit dit blad is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de eindredacteur.

Mededelingenblad 'De Marke'

jaargang 34

no 3

Inhoudsopgave:

pag	1	Inhoudsopgave	
	2	Willem Reusink	- Redactioneel nieuws
	2	Clara Uenk	- Nieuwsbrief
	3	Corrie de Kool	- Waardering voor historisch onderzoek
	3	G. v/d Meulen & T. Groen	- Verslag excursie naar Haarlem
	7	Jaap van der Weel	- Aan allen die iets met ons verleden hebben
	10	RegioArchief Zutphen	- Prot. Gemeente draagt archief over
	12	Wietse Venema	- Reactie op kalendergebruik 17 ^e en 18 ^e eeuw
	13	Henk v. Harreveld	- Rectificatie
	15	Willem Reusink	- Telefoon
	16	Willem Reusink	- Graag uw reactie
	22	Kees Bloem	- Een oorlogsherinnering (deel 3)
	27	Willem Reusink	- Havezathe 'De Rees' te Leuvenheim (slot)
	32	Willem Reusink	- Veld- en boerderijnamenboekinventarisatie

Arie van Bodegom (links) en Herman Blom hebben ruim twintig jaar voorwerk gedaan voor het boek 'Veld- en boerderijnameninventarisatie in de Gemeente Brummen', dat door 'De Marke' wordt uitgegeven en dat eind november zal verschijnen.

Redactioneel nieuws

Dit is de derde uitgave van dit jaar en op de vorige bladzijde hebt u kunnen zien welke variatie u mag verwachten. Ik wens u veel lees- en kijkplezier!

Eerst nog even een klein verschrijvinkje rechtzetten: in het verhaal van Jaap van der Weel over Cornelis Jacob Sickesz stond dat de Nederlandse Heidemaatschappij was opgericht naar voorbeeld van de Drentsche Heidemaatschappij. Dat moest zijn: naar voorbeeld van de *Deense* Heidemaatschappij. Een oud medewerker van de Heidemaatschappij en Marke-lid/lezer maakte ons hierop attent. Waarvoor dank.

Bijdragen voor de volgende uitgave die in week 50 in december verschijnt, zou ik graag ontvangen vòòr zaterdag 27 november.

Willem Reusink

Nieuwsbrief

22^e jaargang

ISSN 1382-0478

september 2010

Bibliotheek:

Onze bibliotheek is uitgebreid met de volgende titel:

Nr. 493 'Bevrijding en wederopbouw; naoorlogse perikelen in het bevrijde Gelderland'.

Het schriftelijk verslag van vier lezingen gehouden op het symposium "Bevrijding van Gelderland in 1944-1945 en de Weder opbouw" (10 december 2009). Ter gelegenheid van het verschijnen van het honderdste deel van het Historisch Jaarboek voor Gelderland.

Lezing:

De eerstvolgende lezing wordt gehouden op dinsdag 12 oktober.

Aanvang 20.00 uur in MFC De Hoge Weyde aan de Dorpstraat in Beekbergen. Spreker is Dr. E. Jans uit Lochem en het onderwerp is 'Meester Heuvel uit Laren'.

De volgende lezing is op donderdag 25 november bij Concordia te Brummen.

Clara Uenk-Dirksen, secretaris

Waardering voor historisch onderzoek

In het vorige nummer van ons blad 'De Marke' las ik verrast de hartelijke felicitatie ter gelegenheid van de mij uitgereikte Koninklijke onderscheiding. Van het bestuur van onze oudheidkundige vereniging ontving ik ook al schriftelijke gelukwensen. Beide reacties vergroten onze plezierige herinneringen aan die gedenkwaardige dag van 29 april 2010, die gekenmerkt werd door 'Verrassingen', een toneelspel in afleveringen met alleen maar blijde mensen en lachende gezichten. Het begon in Paleis Het Loo en eindigde op Kasteel Ter Horst: prachtig!

Waardering van historisch onderzoek vormde een deel van de argumentatie voor de toekenning van het lintje. En daar ben ik blij mee. Kennis zoeken van het verleden heeft dus waarde. Waarschijnlijk was bij mij 'het gereedschap' daarvoor eerder aanwezig, maar pas na onze komst naar Loenen ben ik dat onverwacht gaan gebruiken en Kasteel Ter Horst was daarvoor de eerste impuls. Toen kwamen onderwerpen als genealogie, de N.H. kerk in Loenen en de Tweede Wereldoorlog bijna als vanzelf. Daarbij hebben zeker in de eerste jaren, toen ik begon met historisch onderzoek, de mensen en het klimaat in de Oudheidkundige Vereniging 'De Marke' voor mij stimulerend gewerkt. En is dat niet een doelstelling van de vereniging: het bevorderen van historisch onderzoek en de vastlegging daarvan? De laatste paar jaar lag het zwaartepunt voor mij (helaas voor 'De Marke') in Rotterdam. Maar daar komt verandering in.

Speuren in het verleden is een zinvolle bezigheid, die in allerlei uitingen ook nog veel genoegen kan opleveren. Markeleden en Marke-lezers: hartelijk dank voor de vriendelijke woorden die de redacteur namens u allen schreef!

Corrie de Kool

“De Meer is droog!”

Verslag excursie 'De Marke' 28 augustus 2010 naar de Haarlemmermeer

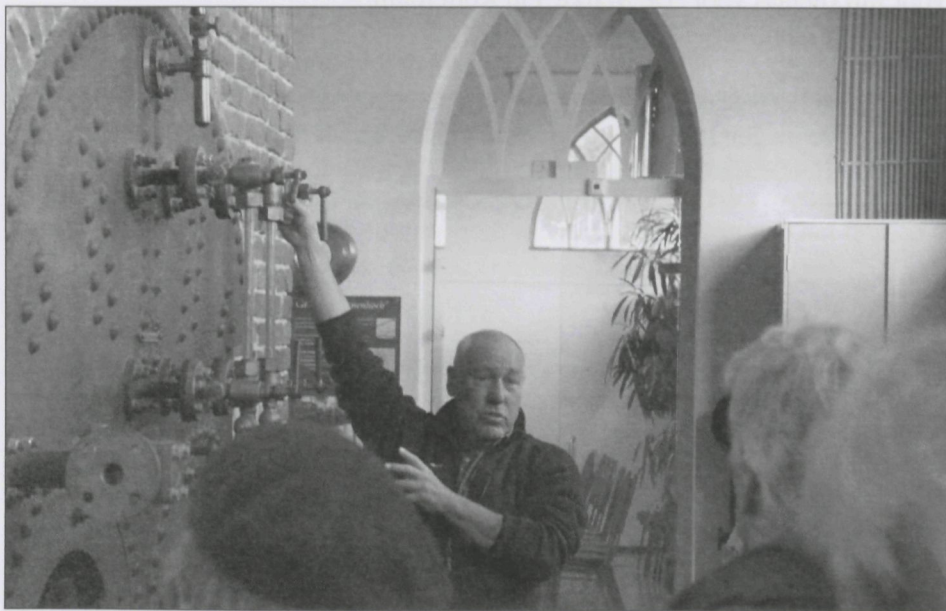
De jaarlijkse excursie van De Marke brengt bijna zestig leden en hun partners op 28 augustus naar Haarlem en omgeving. Na Schiphol bereikt een 'tot de nok toe gevulde' bus al snel de noordwestelijke hoek van de Haarlemmermeer

en stopt op de ringdijk bij het stoomgemaal Cruquius. Ooit volop actief om dit gebied droog te maken, nu een pareltje van industrieel erfgoed en een tastbaar aandenken aan de glorie dagen van Nederlands watermanagement in het verleden.

De Haarlemmermeer is nu getemd, maar was in vroeger tijden een groot binnenmeer. Het stond via het IJ in verbinding met de Zuiderzee. Al lang bestonden plannen om het meer in te polderen, maar die stuitten op gevestigde belangen: het meer had economische betekenis vanwege de visserij en de scheepvaart en als waterberging. Door turfwinning, en vooral door stormschade, werd het meer echter steeds groter. Het vormde een bedreiging voor de steden Amsterdam en Leiden.

Na drie eeuwen van plannen maken en uitstel werd in 1839 besloten tot het droogleggen van het Haarlemmermeer. Directe aanleiding waren twee zware stormen (in 1834 en 1836) die voor Koning Willem I reden waren een staatscommissie in te stellen voor de droogmakingsplannen van het Haarlemmermeer. Er ontstond een stevige discussie of dit op de 'oude manier' zou moeten gebeuren (waarvoor 250 windmolens nodig zouden zijn), of dat de toen gloednieuwe stoomtechnologie (waar nog weinig ervaring mee was) werd ingezet. Koning Willem I drukte de moderne manier door. Het startsein werd gegeven voor het ontwerpen en bouwen van drie stoomgemalen.

Aandachtig wordt er geluisterd naar de uitleg door de rondleider.

Ze werden genoemd naar drie beroemde waterstaatkundigen: Leeghwater, Lijnden en Cruquius. Met de bouw van de Cruquius werd begonnen in 1847. Het gebouw werd ontworpen door waterstaatsingenieur Jan Anne Beijerinck. De stoommachine van het gemaal en de pompen werden in Engeland gebouwd, de stoomketels en de balansarmen die de pompen bedienen door de firma Van Vlissingen & Dudok van Heel in Amsterdam. In 1849 start het droogleggen.

Hoog rendement

Na drie jaar pompen hebben de Cruquius en twee collega-gemalen de Haarlemmermeer droog. "*De Meer is droog!*" kopt de Staatscourant van juli 1852. Dan is er 800 miljoen kubieke meter water weggepompt. In 1912 krijgt de Cruquius de functie van reservegemaal.

In 1932 wordt het gemaal stilgelegd, met de bedoeling het af te breken. Gelukkig beseftte men op tijd de cultuurhistorische waarde van het gebouw. Het krijgt de status van technisch museum, als een van de eerste in de wereld. Een enthousiaste, kundige gids (Cruquius drijft op vrijwilligers) leidt ons hier rond.

Van buitenaf maakt het gemaal een heroïsche indruk. Met zijn neogotische elementen, zoals kantelen, steunberen, spitsbogen en allerlei ornamenten lijkt het op een kasteel (zie foto onder) dat de strijd met het water aangaat.

Binnen zien we o.a. de stoomketels die de machine aandrijven. Energiezuinig was halverwege de 19^e eeuw nog een onbekend begrip. Op volle sterkte werden tien stoomketels gestookt die de stoommachine moesten voeden. Het ge-
maal verbruikte 800 kilo steenkool per uur – in die tijd werd dat beschouwd als ‘hoog-rendement’, maar het bereikte rendement van 4% is vergeleken met nu wel heel weinig.

Hoogtepunt is de machinekamer, waar 's werelds grootste stoommachine staat, met een diameter van ruim 3½ meter. De ruimte bevat talloze fraaie details in gietijzer en koper. Via een centrale as bedient de kolos acht balansarmen van elk 10 ton tegelijk. De balansarmen hangen opgewekt uit de ramen en bewegen elk een pomp. De pompen liggen in een cirkel om het gebouw. Deze pompen zogen het water uit de Haarlemmermeer naar boven, in de ringvaart, vanwaar het afgevoerd werd.

De stad in

Na de koffiemaaltijd voert het programma ons naar de binnenstad van Haarlem, waar twee uur beschikbaar zijn. Uiteraard niet voldoende om het goed bewaarde stadscentrum helemaal te kunnen zien, maar voldoende om de sfeer goed te proeven. Er zijn volop mogelijkheden om rond te kijken en iedereen gaat zijns weegs. Musea zoals het Frans Hals museum, Teylers en de Hallen (waar een Godfried Bomans-tentoonstelling is), de Grote of St. Bavokerk en een wandeling langs de bekendste monumenten zijn populair. Zelf volgen wij de ‘Vlaamse’ route. Haarlem was van oudsher een katholieke stad. De stad werd eind 16^e eeuw aantrekkelijk voor Vlamingen en Fransen die hun bedrijvigheid in Haarlem vestigden. Begin 17e eeuw was meer dan de helft van de bewoners van Vlaamse origine! Zij bezorgden de Haarlemse linnennijverheid een nieuwe bloeiperiode. Op veel plaatsen herinneren gebouwen, gevelstenen, straatnamen en zelfs winkels nog steeds aan deze periode. Eén van Haarlems beroemdste zonen, Frans Hals, was de zoon van immigranten.

Het programma sluit af met een boottocht om de binnenstad. Veel van de grachten in de binnenstad zijn gedempt en daarom wordt het letterlijk een ‘rondvaart’. Ook hier een schipper/gids die enthousiast en deskundig is, en die snapt dat deze bijzondere groep bezoekers niet kan worden afgescheept met moderniteiten, maar in drie kwartier zoveel mogelijk wil horen over het oudere Haarlem. We horen over de vele bloeiende bierbrouwerijen, de toren van de Sint Bavokerk (zie foto)

met de Damiaantjes-klokken, de trapgevels langs de Nieuwe Gracht waar de beter gesitueerde 'rijke stinkerds' woonden en belasting betaalden naar gelang het aantal traptreden. Verder zien we een glimp van het onderaardse tunnelstelsel dat het regenwater onder de stad afvoert. We zien ook (of liever gezegd: niet) dat niet alles gespaard is gebleven. De oude Drostefabriek is gesneuveld in het geweld van de vooruitgang; een modern pand van ING staat ontsierend aan de rand van de binnenstad. Terug aan wal een laatste glas aan het Spaarne en we kunnen weer oostwaarts.

Veel indrukken en informatie, een goede sfeer, een mooi programma en als extraatje onverwacht mooi weer met Hollandsche wolkenluchten: we sluiten een zeer geslaagde dag af.

Meer foto's? zie <http://www.pixum.nl/viewalbum/id/5094791>

Gerry van der Meulen
Theo Groen

Aan allen die iets met ons verleden hebben

Of het nu hun familieverleden is, de genealogie, of de interesse voor het verleden van landschap, dorp of stad, de bronnen zijn daarvoor van 'levensbelang'. Die bronnen komen uit de plaatselijke archieven of zoals sinds kort uit de Historische Kranten die door de Koninklijke Bibliotheek op Internet zijn gepubliceerd. Je kunt ervoor thuis blijven. Ga naar www.KB.nl en dan naar Historische Kranten en de rest volgt vanzelf. Vanzelf is het eigenlijk niet: je moet er tijd voor maken.

Voor Apeldoorn zijn er 1380 artikelen, waar die plaats in voorkomt. Voor Arnhem is dat ruim 25000 keer. Je kunt de vraag verfijnen voor of de 19^e of de 20^e eeuw, landelijk bericht of regionaal, enz.

Desalniettemin ik heb wat voorwerk gedaan.

In de Arnhemsche Courant een ingezonden stuk over Hoenderloo. Na het gereedkomen van de school in 1846 is de nieuw aangestelde onderwijzer Gangel met het onderwijs begonnen. Zestig tot zeventig kinderen, die vroeger het onderwijs moesten ontberen, werden in de gelegenheid gesteld zulks te genieten. In augustus 1846 brengt Schoolopziener Robidee van der Aa een bezoek. Hij schrijft in een lang stuk: "Ik koesterde nog zeer geringe verwachting van den

aanvankelijken uitslag van 's mans pogingen, en vond mij dus aangenaam verrast, toen ik, zijne school binnentredende, deze met een getal van meer dan 60 leerlingen vervuld zag, wier zindelijkheid en ordevolle stilte mij terstond voordeelig innamen."

En dan wat verder vroeg hij zich af hoe het mogelijk geweest ware, deze geheel verwilderde kinderen in zo'n korten tijd het lezen, schrijven, rekenen en de bijbelsche geschiedenis bij te brengen.

En dan in de Bredasche Courant van 13.02.1848. Het bericht: "De eigenaren der Speldermark hebben dezer dagen aan de heer R. te Amsterdam 5 á 600 bunder heidegrond verkocht waarvan 50 tot 100 ten dienste zullen staan tot een menschlievend doel in Hoenderloo." En R. is Rooseboom.

De eerste dominee was zoals bekend Frederik Adriaan van Loenen, Van hem vond ik dat hij op 11 juni 1900 in Voorburg stierf.

In 1911 bij de bouw van het nieuwe Doorgangshuis zijn twee werklieden bekneeld geraakt tussen enige ijzeren balken. Bij één, Van Veelen, werden vier vingers verbrijzeld en bij de andere, Van Buren, kostte het twee vingers.

Een ander eng verhaal houd ik voor een volgende keer.

Onderstaand is verkort en overgenomen uit een advertentie onder PPN 833035991.

In de Ommelander Courant van 26 juni 1789 lees ik dat "uit de Hand te Koop is den Hoog-adelijken Huize **ENGELBURG** in het kerspel Brummen één en een half uur van Zutphen. Bestaande in capitaale moderne Heeren Huizingen, waarin twintig Kamers en Kabinetten, meest Behangen, voorts Stallingen voor 18 paarden, Remises, Orangerie, Tuinmans Wooningen enz. Groote Tuinen en Bogaard tezamen gelegen in dubbele Gragten, waardoor levendig Water stroomt. Uitgestrekte Bosschadien waarin aangename en naar den tegenwoordige smaak aangelegde Wandelwegen, beplant met diverse soorten Plantsoen met duizenden van vreemde Dennen en Sparren, alles voorzien van Vijvers en loopend Water.

Verder verscheidene Boeren Erven en Katersteden, Bouw- en Weideland te zamen groot tussen de 300 en 400 Rhijnlandse Morgen *. Alles te zamen in één Koop".

Inlichtingen in Zutphen bij Mr. Johan Haesebroek en te Amsterdam bij den makelaar Gerrit van Heyningen.

* Een Rhijnlandse morgen is sinds 1810 in het metrieke stelsel 0, 85 bunder of 0,85 ha.

De Arnhemse Courant van 9 Junij 1827 meldt dat “de bewoonster (*van de Engelenburg*), de Hoogwelgeboren Freule R(*einiera*) M(*aria*) van der Heyden, Vrouwe van de Engelenburg, des avonds omstreeks 10 uren op den 2. Junij 1827 overleed.” De aankondiging was ondertekend door J.N.W.A. Hugenhpoth, Executeur Testamentair.

De Engelenburg te Brummen ca 1895

En dan uit de Arnhemse Courant van 6 augustus 1836:

“De ondergeteekenden, de overtuiging hebbende, dat de Nederlandsche wel-
dadigheid nimmer vergeefs werd ingeroepen, wanneer nijvere huisgezinnen,
door onvoorziene rampen van hun middel van bestaan beroofd, tot behoefte
en armoede gebragt werden, durven met grond vertrouwen, dat de slagtoffers
van den noodlottigen brand in de nacht van den 19^e julij, waardoor de aan-
zienlijke papierfabriek, het **Klooster te Eerbeek**, ten eenemale vernield werd,
daarvan de vernieuwde bewijzen zullen mogen ondervinden. Meer dan twintig
huisgezinnen, welke aan die fabriek hun bestaan vonden, zijn in meerdere ma-
te tot armoede vervallen enz. De liefdegaven worden verwacht door:

Hoffman, Burgemeester en Secretaris der Gemeente,

P.W.van Doorn, Jr.Predikant te Hall,

F.B.Otten, R.C. Pastoor te Eerbeek.

Brummen, den 27 Julij 1836.”

Op 11 november 1849 lees ik in de Arnhemse Courant dat ten overstaan
van notaris Kolfshoten te Arnhem zal worden verkocht ondermeer:

“De BOUWPLAATS, genaamd POELDIJK of MOLEBOERSPLAATS, gelegen in de Buurtschap **Oosterhuizen**, te Beekbergen, bestaande uit welonderhouden BOUWMANS-WONING, met achterhuis, bakhuis, schuur en schaapshot, benevens 24 bunder, 70 roeden, 67 ellen (= 24,7067 ha) Hof, Boomgaard, Weide en Bouwland, benevens Hakhout.

Het ERF en GOED, de **SMITTENBERG**, bestaande uit Huis, met Herberg en Uitspanning; voorts Schuur, Schaapshot & Varkenshok, en 19 bunders, 52 roeden en 90 ellen Hof, Boomgaard, Weide, Bouwland benevens Hakhout.”

In een volgend bericht is volgens de ingeleverde biljetten de prijs van kavel 1 fl. 15008,00 en voor kavel 2 fl. 6837.

Jaap van der Weel

Naschrift: Voor wie geïnteresseerd is in teksten uit oude kranten is er een aardig boekje uit 1963: ‘Sprekend verleden, krantenlectuur 1795-1961’ door dr. C.G.L. Apeldoorn, uitgave Van Goor & Zn, Den Haag.

Protestantse Gemeente Brummen draagt archief over

De Protestantse Gemeente te Brummen heeft haar archief officieel overgedragen aan het Regionaal Archief Zutphen (RAZ). Het complete archief over de jaren 1672-2007 is nu in beheer bij het RAZ. In totaal is dat 13,5 strekkende meter. Belangstellenden kunnen de stukken uit het archief voortaan inzien in

de studiezaal van het RAZ. Namens de kerkgemeente ondertekende Joop Kolk (lid van het college van Kerkrentmeesters) de overeenkomst. Vervolgens zette Rutger van der Weerd (oud-scriba) met een druk op de knop de inventaris op de website van het RAZ, www.regionaalarchiefzutphen.nl.

Archief

Het archief bevat Hervormde kerkelijke stukken vanaf rond 1700, waarvan de oudste uit 1672 een akte is, die herinnert aan de zorg van de diaconie voor de armen in Brummen. Gereformeerde stukken zijn er vanaf 1916, zoals notulen in dat jaar op 25 april van de Vergadering tot Stichting der 'Gerefor-meerde Veereniging te Brummen'. Behalve notulen, doop-, trouw- en lidmatenregisters, kerkkranten en jaarrekeningen van de kerkrentmeesters en diakenen, bevinden zich in het archief ook oude akten van overdracht van goederen en schenkingen, diaconale stukken, verslagen en publicaties van gebeurtenissen en bijeenkomsten.

Inventarisatie

In 1988 was het eerste deel van het archief al overgebracht naar het depot van het RAZ. Het tweede deel hebben leden van de Protestantse Gemeente zelf geïnventariseerd. Alle documenten werden geordend en beschreven. Dit is gedaan op basis van de normen en eisen die het RAZ stelt. Daarnaast hebben de leden het archiefmateriaal verzorgd; alle nietjes, paperclips, plastic hoesjes enzovoort zijn verwijderd en alles is in zuurvrije mappen en dozen verpakt. Gemeentearchivaris Femia Siero heeft de werkgroep begeleid bij hun werkzaamheden. Zij is erg tevreden met het werk van de leden. Femia Siero heeft het eerste deel van het archief voor haar rekening genomen en gezorgd dat er uiteindelijk één inventaris voor het gehele archief beschikbaar is gekomen.

Meer info: Joop Kolk, Protestantse Gemeente Brummen, ☎05 75-56 27 58.
Femia Siero, Regionaal Archief Zutphen, ☎05 75-51 21 57

(verkort persbericht RAZ)

Reactie op kalendergebruik in de 17e en 18e eeuw

Volgens het artikel over het kalendergebruik van onze redacteur van het tijdschrift *De Marke* van juni 2010, blz. 32, is onder meer de provincie Friesland op 12 januari 1702 overgegaan van de Juliaanse kalender naar de Gregoriaanse kalender.

De aarde draait in 365 dagen en een kwart dag en nog enige minuten jaarlijks rondom de zon. Met deze tijdsbepaling werd in vroeger eeuwen niet nauwkeurig rekening gehouden. Het gevolg was, dat de kalender achter ging lopen bij de seizoenen. De oplossing was de kalender elf dagen vooruit te zetten. Er werden 11 dagen overgeslagen op de kalender.

In Friesland werd in de nacht van 31 december naar 1 januari 1702 overgegaan naar 12 januari 1702. Er werden 11 dagen overgeslagen. Als gevolg daarvan werd 1 mei in 1702: 12 mei 1702. De jaarlijkse pacht liep daarna tot 1 mei 1703, dus dat was 11 dagen korter. Ook de overeenkomsten met de knechten en dienstmeiden op de boerderij zouden op 1 mei 1703 aflopen, maar dat was 11 dagen korter gewerkt tegen dezelfde beloning. "Dat kan niet," zeiden de Friese boeren en de overeenkomsten onder meer met het personeel liepen voortaan van 12 mei tot 12 mei. In het vervolg werd 12 mei de oude mei genoemd, want 12 mei was vroeger 1 mei. Er werd ook op 12 mei verhuisd in plaats van vroeger op 1 mei. Talloze landarbeiders verhuisden op 12 mei met hun gezinnen van de ene plaats naar de andere.

Boeregezin verhuist van de ene naar de andere pachtboerderij en neemt hooischelf mee (ca 1920)

Ik heb enige tijd de mutaties moeten bijhouden van de persoonskaarten van de bevolking van een Friese plattelandsgemeente en moest daartoe omstreeks 12 mei veel werk verzetten vanwege alle verhuizingen op die dag. Niet alleen de personen verhuisden, maar ook de persoonskaarten moesten naar de nieuwe gemeente worden verstuurd, nadat tevoren van de persoonskaart een archiefexemplaar was gemaakt. Ook de boeren verhuisden op 12 mei: het vee was van stal, het hooi was op en 12 mei was de dag, waarop de nieuwe pacht in ging!

Wietse Venema

Rectificatie

In het Marke-nummer van juni j.l. wijdde ik onder het kopje '**afscheid en welkom**' een artikel aan de recente bestuursmutaties. Omtrent de heer Krepel vermeldde ik in dat verband, dat hij het eerste en tot dusver enige in Klarenbeek wonende Marke-bestuurslid was.

Het is geen wonder dat ik niet meer weet waarop ik deze passage meende te kunnen baseren, want zij strookt volstrekt niet met de werkelijkheid. Gelet op de aard van onze vereniging en mijn functie als voorzitter is dit een opmerkelijke uitglijder, die gemakkelijk voorkomen had kunnen worden, bij voorbeeld door het naslaan van ons in 2002 uitgebrachte lustrumboek.

Naast een tot alle lezers gerichte spijtbetuiging wegens mijn onzorgvuldigheid past op deze plaats een herhaald excuus aan degene, die de kwestie onder mijn aandacht bracht en daartoe wel in het bijzonder reden had: de heer Geurt Buienhuis. Sinds de oprichting niet alleen lid van 'De Marke' en doorlopend wonende te Klarenbeek, maar bovendien bij die oprichting actief en juridisch betrokken en sindsdien Marke-bestuurslid en contactpersoon voor Klarenbeek tot het aantreden van de heer Krepel in 1994.

Ten behoeve van de in onze eigen historie geïnteresseerde, maar daaromtrent wellicht onvoldoende gedocumenteerde, lezers vermeld ik hierna beknopt nog enige, deels van de heer Buienhuis afkomstige, informatie. Deze doet zien dat ik in mijn voormelde artikel welbeschouwd (maar ongewild) ook het dorp Klarenbeek tekort deed door daarvan wel enige aspecten te noemen, maar onvermeld te laten dat dit dorp mag gelden als de bakermat van onze Marke.

Op initiatief van de heren Prof. Jappe Alberts (Voorst), H Berends (Loenen) en J.W. Schut (Apeldoorn) wordt op 20 januari 1977 in hotel Pijnappel te Klarenbeek een oriënterende bijeenkomst gehouden teneinde zo mogelijk te komen tot oprichting van een oudheidkundige vereniging voor het gebied van de Markedorpen, vooralsnog echter met uitzondering van het dorp Brummen.

Van de genodigde personen verschijnen er zestig en in hun vergadering nemen zij een aantal (voorlopige) besluiten, die de beoogde vereniging in het leven roepen, maar ook nopen tot nadere besluitvorming. Deze vindt plaats in een op 14 april 1977 te Beekbergen gehouden vergadering, waarin onder meer besloten wordt het dorp Brummen alsnog bij de vereniging te betrekken en waarbij als eerste bestuursleden worden benoemd: het honderdste lid in de persoon van mevrouw W. Derksen (Hall) alsmede de heren K. de Boer

(Beekbergen), B. Derksen (Eerbeek), G. Buitenhuis (Klarenbeek) en J.M. van Oorspronk (Loenen). Als contactpersoon voor Brummen treedt kort nadien nog tot het bestuur toe onze latere Marke-voorzitter H. Phielix.

Op 15 juni verkrijgt 'De Marke' volledige rechtsbevoegdheid door notariële verlijding van haar statuten te Beekbergen.

Hoewel dit niet meer zo goed correspondeert met de geografische spreiding van haar huidige ledenbestand en de voor haar activiteiten overwegend gebruikte locaties, heeft 'De Marke' ingevolge artikel 2 van de statuten haar juridische zetel nog steeds te Beekbergen.

Het niet statutair verankerde, voor de beginperiode nuttige idee van de contactpersonen per dorp heeft geleidelijk aan betekenis ingeboet en is ook om andere praktische redenen uiteindelijk verlaten.

Vanzelfsprekend zonder daarmee afbreuk te willen doen aan het toekomstige kopij-aanbod voor onze Marke-redacteur, wil ik deze bijdrage maar besluiten met het voor mijzelf bedachte motto: De pen van de ware geschiedschrijver verdraagt geen losse pols.

H.W. van Harreveld

Op de foto onder enige huidige bestuursleden: Joop Zengerink, Clara Uenk-Dirksen, Henk van Harreveld en Wim Klomp (v.l.n.r.). Geheel rechts het afgetreden bestuurslid Arie van Bodegom.

Telefoon

Enige tijd geleden kreeg ik van een oud-collega een 'Naamlijst voor den Telefoon dienst', een ruim 750 pagina's tellend boekwerk met daarin alle telefoon-aansluitingen in Nederland in januari 1915.

Dus snel even gekeken hoeveel mensen er in Brummen toen telefoon hadden. Het waren er 26. Waarin inbegrepen de 3 aansluitingen te Leuvenheim.

Eerbeek kende 6 aansluitingen en het zal u niet verbazen dat die alle zes aan een papierfabriek of directeur ervan toebehoorden.

De aansluitingen van Loenen, Beekbergen, Hoenderloo en Uchgelen worden niet afzonderlijk vermeld. Men dient ze onder Apeldoorn te zoeken.

Alhoewel Beekbergen al wel een hulptelefoonkantoor heeft, waarvoor men voor het aanvragen van telefoongesprekken ook tijdens sluitingstijd terecht kan! De openbare spreekcel is echter gevestigd in het Hulpteleggraafkantoor (zelfde gebouw!).

Willem Reusink

BRUMMEN. (Rijkstelefoonkantoor.)

Diensturen: Werkdagen: van 8.— v.m. tot 1.— n.m., van 2.— n.m. tot 3.30 n.m., van 6.— n.m. tot 7.30 n.m. Zon- en Feestdagen: van 8.— v.m. tot 9.— v.m., van 1.— n.m. tot 2.— n.m.
Eene openbare spreekcel is gevestigd in het Post- en Telegraafkantoor.

17 **Becker-Sons**, Zutphenscheweg.

19 **Boerstool, J.**, Banketbakker, Plein.

7 **Boezewinkel, G. H.**, Houthandel. (9—4).

3 **Bosch v. Ouwerkerk, M. L.**, Hôtel-Pension, Huize „de Rees”, Rijkstraatweg.

24 **Bosman, Dr. J. F. M.**, Arts.

6 **Bruijn, L. F. de**, Rijkstraatweg.

2 **Citters, Jhr. S. v.**, Commissaris van de Koningin, „Groot Engelenburg”.

15 **Gemeentehuis**, (9—12, 1—3).
9 **Grotenhuis, W.**, in Koloniale waren, Ambachtstr.

11 **Helbergen, G. v.**, Kruidenier, Ambachtstr.

10 **Hôtel Rest. „t Kromhout”**, Wed. G. A. Demmink, Marktplein.

23 **Lentink, J. M.**, Banketbakker en Kok.

4 **Loo, H. v. d.**, Steenfabriek.

25 **Marin, Ch. H.**, Notaris.

1 **Marie, C. J. v.**, Huize „Klein Engelenburg”.

14 **Mees, R. T.**, Gemeentesecretaris, Rijksweg.

8 **Meulenkamp v. Bronkhorst, A. J. P.**, Huize de Wildbaan.

... **Rijkstelegraafkantoor.** (1).
20 **Roo, H. B. F. J. de**, „Beau Séjour”.

21 **Smissaert, Jhr. C.**, Huize Veldzicht.

26 **Somer, W.**, Uitgever Brummensche Courant.

... **Telegraafkantoor.** (1).

18 **Valek Lucassen, F.**, „Sonnevancik”.

13 **Verhagen, J. A.**, Banketbakker en kok, Rijksweg.

12 **Welsing, W. G.**, Slager, Ambachtstr.

5 **Willemsen, B.**, Café en stalhouderij.

22 **Wilschut, Dr. W. N. J.**, Arts.

16 **Wittenberg, C.**, Bloemist en fruithandelaar, Bronkhorsterweg.

(1) Aan te vragen: „Rijkstelegraaf.”

EERBEEK. (Hulptelefoonkantoor.)

Diensturen: Werkdagen: van 8.— v.m. tot 1.— n.m.; van 2.— n.m. tot 3.30 n.m.; van 6.— n.m. tot 7.20 n.m. Zon- en Feestdagen: van 8.— v.m. tot 9.— v.m.
Eene openbare spreekcel is gevestigd in het Hulpteleggraafkantoor.

1 **Charro & Zonen, H. F. de**, Papierfabrieken.

4 **Huiskamp & Co., W. C.**, Papierfabrikanten.

2 **Huiskamp & Sanders**, Coldenhove.

... **Rijkstelegraafkantoor.** (1)

3 **Sanders, Joh.**

6 **Schut, G. G. I.**, Stoompapier-warenfabr.

... **Telegraafkantoor.** (1)

5 **Vereenigde Papierfabrieken**

(1) Aan te vragen: „Rijkstelegraaf.”

Op de volgende vijf pagina's afdrukken van oude ansichtkaarten. Onder de Marke-leden zijn nogal wat mensen die attributen verzamelen omtrent hun woon- of geboorteplaats, waaronder onder andere ansichtkaarten. Het is mijn bedoeling dat er in de komende uitgaven van 'De Marke' aandacht

wordt geschonken aan een plaatselijke verzamelaar/ster, waarbij dan de nodige oude ansichten de illustraties vormen. Het zou daarbij ook leuk zijn dat de lezers van 'De Marke' hierop reageren, b.v. door aanvullende informatie aan te dragen betreffende de afgebeelde ansichtkaarten.

U hoeft echter met reageren niet te wachten tot de volgende nummers. Ook op de hier afgebeelde ansichten kunt u reageren, als u iets weet over de situatie, de gebouwen en/of personen die op de kaarten staan, of de tijd die op de kaart wordt weergegeven.

Hotel Café Rest: „Concordia“ Brummen Tel: 72.

Laat u niet misleiden door de tekst op de kaarten. Want soms staat er een grote onwaarheid op. Ten bewijze dat niet alles wat geschreven wordt, waar hoeft te zijn. Zoals hieronder: Groete uit Voorst met een plaatje van Empe (De Meeuwenberg) in de gemeente Brummen.

Tien ansichten uit diverse gedeelten van ons Marke-gebied. Dat kan dus heel wat informatie opleveren! Hoe uitgebreider hoe liever. Ik laat mij verrassen en hoop dat mijn mailbox het allemaal aankan.

Willem Reusink

De Notaris *VAN ITTERSUM*,
te *Brummen*, zal, namens Kerkmees-
ters der Roomsche Katholijke Gemeente
van *Loenen*, op de *Veluwe*, op Woens-
dag den 29sten October 1845, ten Haize en Herberg
van *GERRITSEN*, onder de Gemeente *Brummen*,
in de Buurtschap *Eerbeek* bij inzet, en 14 dagen
daarna, Woensdag den 12den November, bij loo-
slag, telkens des voormiddags ten 11 ure, ver-
koopen:

De PASTORIE der Roomsche-Katholijke Gemeente
te *Eerbeek*, bestaande in eene HUIZINGE, waarin
3 BENEDEN- en 2 BOVENKAMERS, KEUKEN,
STALLING en verdere GEMAKKEN, met daarach-
ter gelegen TUIN; en voorts, voor AFBRAAK, de
daarbij staande Roomsche Katholijke KERK; alles
gelegen onder voormelde Buurtschap *Eerbeek*, Ka-
dastraal bekend Sectie E, No. 144; Tuin, groot 27
Roeden, No. 145; Pastorie en Kerk, groot 5 Roe-
den en 70 Ellen.

De Pastorie te aanvaarden den 1sten Mei en den
Tuin den 1sten Februari 1846.

Nadere informatiën zijn ten Kantore van voor-
noemden Notaris te bekomen, alwaar, voor de
inzate, de veil-conditiën ter inzage in gereedheid
zullen liggen. — *Brieven franco.*

Bovenstaande advertentie werd gevonden door **Jaap van der Weel** op de in-
ternetsite van het Gelders Archief en komt uit de Arnhemse Courant van 18
oktober 1845.

Een oorlogsherinnering (deel 3)

Opgeschreven door C.G. (Kees) Bloem, aangevuld door (wijlen) Peter A. Veldheer.

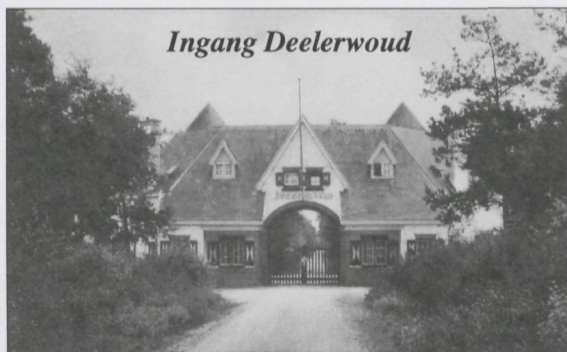
Op een andere dag zag Bloem, terugkerend van een bezoek aan de hut, op het smalle bospaadje een Duitse soldaat, die voorzichtig sluipend, het geweer in de aanslag, probeerde een ree te verschalken. Dit was in die dagen geen uitzondering. Vrij regelmatig kwam het voor, dat lopende patiënten uit het door de Duitsers als 'Haupt Verband Platz' in gebruik genomen kasteel Deelerwoud, de omliggende bossen introkken om te proberen een extra rantsoen vlees te bemachtigen. Op dit moment en op deze plaats kwam het echter uitermate slecht uit! Bloem dacht maar aan één ding: Die Duitser moet daar weg!

Martiaal stapte hij naar voren, recht op de soldaat af, die geschrokken opkeek en het ge-

weeer liet zakken. Uit die richting, tegenovergesteld aan die waarin het kasteel lag, had hij kennelijk niemand verwacht.

Daar kwam nog bij dat Bloem een boswachtersuniform droeg en de Duitser, laag in rang, er zich terdege van bewust was dat hij iets deed wat niet mocht... Bloem sprak hem echter joviaal aan en gaf hem een 'eigenbouw'-sigaret. De soldaat bedankte en opende daarop zijn eigen tabaksdoos, die eveneens 'eigenteelt' bevatte! Niettemin was de soldaat (die een Oostenrijker bleek te zijn) zeer onder de indruk van Bloems vriendelijkheid, over het algemeen waren de burgers niet al te toeschietelijk meer. Hij liep dan ook, lacherig en druk pratend, met Bloem op en voor het tot hem doordrong was hij al weer halverwege het kasteel. Het gevaar was geweken.

Eén van de grootste problemen met betrekking tot het verzorgen van illegale vluchtelingen was de voedselvoorziening. In het begin, toen de nood soms erg hoog was, kwam er dankzij neef Gerrit Bloem nog wel eens een ree, hert of wild zwijn 'op tafel' (het dier werd dan in de kelder van Gerard Bloem geslacht en uitgebeend). Later zorgde de ondergrondse voor extra bonkaarten, gewoonlijk verkregen uit de buit van 'gekraakte' distributiekantoren.

Deze bonkaarten kwamen bijzonder goed van pas, maar er zat één moeilijkheid aan: men kon er niet gewoon mee naar de eigen kruidenier of bakker stappen, omdat deze heel goed kon weten dat het gezin zich niet van de ene op de andere dag zo sterk had vermenigvuldigd!

Men moest daarom ook bij andere leveranciers inkopen doen, wat echter weer opviel door het feit dat men daar anders nooit kwam.

Het viel niet te vermijden dat de 'Engelsen bij Bloem' toch een min-of-meer publiek geheim werden in het dorp. Ofschoon als zeker mag worden aangenomen dat de ingewijden, vanaf de voerman, die het eerste contact had gemaakt, tot aan de familie-evacués van het gezin Bloem, nooit iets hebben verklapt, moet er niettemin iets zijn uitgelekt, wellicht door toevallige passanten die een glimp van het gezelschap kunnen hebben opgevangen.

Het is een feit dat eens op een avond, toen een radeloze groep etenhalers uit het Westen, op doortocht naar de Achterhoek, zich koud en hongerig bij de Melkfabriek vervoegde en om onderdak vroeg, een in die periode tijdelijk in Hoenderloo woonachtige handwerksman, die de tragedie stond aan te zien, gezegd moet hebben: 'Brenge ze maar naar Bloem, die houdt ook al zes Engelsen aan 't vreten....!'

Onder deze voortdurende dreiging moest moeder Bloem maar zorgen dat elke avond de pan eten klaar stond, die dan door de boswachter, gewikkeld in een oude jas, op de fiets verder werd getransporteerd. Brood bracht hij hen op een ander tijdstip van de dag, evenals soms een versnapering of wat 'eigenteelt'-tabak. Hij moest hiermee altijd vlak langs het kasteel, dat volledig in Duitse handen was. Een steeds terugkerend risico.....

Tenslotte kon de situatie haast niet langer meer duren. De felle koude en de toenemende druk van de bezetter, gevoegd bij de eindeloze verveling van de onderduikers die hen soms tot onverantwoorde plannen (en uitstapjes) dreef, eisten langzaam maar zeker hun tol aan lichamelijke euvels en nervositeit.

Gelukkig waren er inmiddels tussen de 'ondergrondse en de 'overkant' besprekingen gaande over de mogelijkheid alle over de Veluwe verspreide geallieerde soldaten door middel van een stoutmoedige actie terug naar hun linies te voeren. Een eerste operatie, 'Pegasus I', werd reeds in de nacht van 22/23 oktober 1944 met succes uitgevoerd. Aan 'Pegasus II' zouden o.a. de in Hoenderloo en omgeving verborgen vluchtelingen deelnemen.

Kees Bloem vertelt hierover: "De avond vóór hun vertrek haalden mijn broer en mijn vader de zes mannen op. Het was stikdonker en, elkaar bij de hand houdend, bereikten ze via een omweg ons huis. Ze liepen op een lange rij,

waarbij mijn broer vooruit ging om de omgeving te verkennen maar zelfs hij raakte op een gegeven moment de richting kwijt. Dank zij mijn vaders bekendheid met het terrein kwamen zij toch nog thuis. Het werd een wonderlijke avond. Men had gezegd dat ze als 'heren' zouden reizen, dus er moest stevig toilet gemaakt worden. Er werd gewassen en gezongen, met scheermessen en een botte tondeuse werden haren en baardstoppels gefatsoeneerd, zelfs Jenkins' zorgvuldig gekweekte ringbaardje moest eraan geloven. Iets dat hem stellig aan het hart moet zijn gegaan.

Iedereen was opgeruimd, maar tevens gespannen, ik herinner me dat ze steeds naar mijn vader keken: als hij opstond, kwamen ze allemáál overeind.... We hebben tenslotte nog wat bekende liedjes gezongen en daarna werden de mannen, fris gewassen en verschoond, weer netjes teruggebracht naar hun hol. Hun op zijde gedrukte landkaarten waren inmiddels al lang gedegradieerd tot gewone zakdoeken. In de middag van de volgende dag kwam een der leden van de Hoenderlose ondergrondse, Roelof van Ark, samen met een, in een slecht zittend licht sportkostuum gestoken, Engelse legerarts, bij ons in de voorkamer zitten om de tevoren in onderdelen afgeleverde stenguns in elkaar te zetten. Deze zouden op het moment van vertrek aan de mannen worden uitgereikt.

De arts bleek Graeme Warrack te zijn, de bekende Schotse divisiearts van de 1st Airborne Division. Na zijn ontsnapping uit de Willem III-kazerne in Apeldoorn, waar hij zich tot het laatst over de gewonden van zijn eenheid had onfermd, was hij in Otterlo terechtgekomen en al gauw volop verwickeld in illegale activiteiten. Door zijn forse gestalte en zijn spirit betekende hij veel voor het moreel van de mannen tussen wie hij zich bewoog. Hij moet velen, die aan het einde van hun latijn waren, geïnspireerd hebben tot een laatste krachtsinspanning.

In het in 1963 verschenen boek van zijn hand, getiteld 'Travel bij dark' (in Nederlandse vertaling: 'Tocht door het duister') waarin Warrack het relaas van zijn omzwervingen vertelt, wijdt hij enkele bladzijden aan de voorbereidingen tot Operatie 'Pegasus II', waarbij hij ook in het boswachtershuis van Bloem kwam. Hieronder volgt een fragment, beginnend bij het moment waarop hij per fiets door Hoenderloo rijdt, begeleid door Roelof van Ark, die in het boek 'Karl' wordt genoemd.

>> We fietsten over een hobbelig pad. Het werd een zware tocht, die me niet ongevaarlijk leek. Daar fietste ik nu door bezet Holland op een regenachtige middag in november met een man die geen Engels sprak en een koffer vol

stenguns en munitie. Voor deze mannen van de ondergrondse was dit waarschijnlijk dagelijks werk, maar ik vond het wel een beetje angstaanjagend. We fietsten nog een hele tijd en kwamen toen bij hoge hekken, die de ingang vormden tot een dicht bos. Er stond een wachtpost naast. Mijn gids riep iets en we reden verder. De tocht werd voortgezet en tegen donker bereikten we een huisje, waar we afstapten en onze fietsen in een schuur zetten. Ik zag dat er al een vijftal fietsen stonden.

Een man kwam naar buiten. Hij droeg een rijbroek met beenkappen en een groene uniformjas met gouden knopen, waarop een wapen was gegraveerd. Ik vermoedde dat hij een boswachter of een jachtopziener was. Hij ging met ons naar binnen, waar we kennismaakten met zijn gezin: vijf meisjes en twee jongens, in leeftijd variërend van tien tot twintig. Een jochie van twaalf sprak een beetje Engels, de anderen lachten me alleen maar toe en begroetten me in het Hollands. Ze schenen blij me te zien.

Later gingen we naar een achterkamer, waar Karl zijn koffer openmaakte en omkeerde. Vier stenguns en acht magazijnen rolden eruit. Hij toverde een aantal patronen tevoorschijn en al gauw zaten we allemaal gezellig op de vloer om de magazijnen van de stenguns te laden.

Ik overwoog dat dit een merkwaardige scène was. Een kolonel van de Geneeskundige Dienst die in het huisje van een boswachter wapens zat te laden, waarmee Duitsers zouden worden gedood als de nood aan de man kwam. Ik wist niet hoe dat in het licht van de Rode Kruisconventie zou worden opgevat als ik hierbij werd betrap, maar ik vermoedde dat alle pogingen om me op die Conventie te beroepen tevergeefs zouden zijn.

Om zeven uur kwam de boswachter binnen en zei iets tegen mijn gids, die me wenkte dat ik hem naar buiten moest volgen. "Goede reis, Tommy!" riep de familie me na.

Wij stapten de duisternis in. Het stortregende en we liepen door een moestuin en gingen een hek door. Enkele meters voor ons zag ik een groepje mensen en ik hoorde fluisterende stemmen die Engels spraken. Blijkbaar waren hier al een aantal anderen bijeengekomen, die de volgende dag eveneens zouden vertrekken.

Het groepje bestond uit zes man: Lt. Carr van het Parachute-regiment, twee man van het Regiment Zweefvliegers, een flight sergeant van de RAF en twee soldaten uit het Parachute-regiment. "Wie bent u?" vroeg één van hen. "Ik ben kolonel Warrack, de divisiearts." Carr was de enige die ooit van me had gehoord." <<

Het uur van vertrek bracht een gevoel van tragiek mee, dat bepaald niet aan Kees Bloem voorbij is gegaan. "Nooit vergeet ik die regenachtige avond in november, waarop onze vrienden zouden vertrekken. Mijn vader had ze opgehaald en wij namen afscheid aan het einde van het tuinpad. Daar gingen ze: Fulmore met zijn door de kou opgezette handen, de anderen met hun nauwelijks geheelde kwetsuren, opgelopen in de strijd. Sommigen hadden een deken om hun lichaam gewikkeld waar overheen zij hun uniform droegen – of wat daar nog van over was

Bij het zogenoemde 'Slangegat' langs de Deelenseweg was het centrale ontmoetingspunt. Van verschillende kanten kwamen de 'gastheren' hier hun onderduikers afleveren. Daarna stapte men in het kleine bestelautootje, dat ik de dag tevoren al in het dorp had gezien. Ik heb nooit begrepen hoe ze er allemaal in konden. Ze moeten wel opgepakt, als sardines in een blikje gezeten hebben!"

Wordt vervolgd.

Kees Bloem

Veldnamen- en boerderijnameninventarisatie in de Gemeente Brummen

Zie het artikeltje op de laatste pagina. Als opvulling een plaatje uit het boek. Boerderij 't Gummelink aan de Voorsterweg te Oeken in 1951.

Havezathe 'De Rees' te Leuvenheim (deel 5)

In de eerste helft van de 20e eeuw werd er op de vijver van "De Rees" 's winters veel geschaatst. Zowel door de Brummense als de Leuvenheimse bevolking. Als tegenhanger voor de zomerse 'mäöltjesmarkt' was dit winterse vermaak een geschikte gelegenheid om toenadering tot het andere geslacht te zoeken.

In 1931 verkocht Mulderije – nauwelijks twee jaar eigenaar van 'De Rees' zijnde – het aan Theodorus Hendricus van Dijk, die het ruim tien jaar bewoonde, waarna het huis in 1943 werd gekocht door de R.K. Derde Orde, die er haar Centraal Bureau in vestigde. De 'bruine paters' vonden 'De Rees' een ideale plek voor hun bureau, maar gingen wel rigoreus het gebouw te lijf! Vòòr de verbouwing waren de paters Auspicius van Corstanje, Reynerius Baekens, Eelco Bruinsma en hun gardiaan Herman Veldman de bewoners, samen met de broeders Gijs en Wilfried, waarbij zich na de verbouwing broeder Marinus voegde. Broeder Wilfried was verantwoordelijk voor de tuin, die toen nog redelijk aanzienlijk was. Broeder Marinus was een soort van hoofd technische dienst.

Het Centraal Bureau van de Derde Orde kwam op 21 september 1943 vanuit Weert naar Brummen en op 4 november werd 'De Rees' ingewijd.

De indeling van het huis werd aan de wensen van de paters aangepast: er kwam een kapel, een refter (voor ruim 40 personen), een cursistenzaal, een paterskamer, een spreekkamer, en archief, een bibliotheek, een redactiekamer (zie foto rechts) en een administratieruimte. De oude keuken bleef intact. De paters hielden zich er bezig met de verzorging (redactie) van het blad "De roep van St. Franciscus" en met de verzelfstandiging van de Derde Orde onder lekenbestuur, waarbij men probeerde vorm te geven aan het activeren van het geloof door middel van conferenties, cursussen en

begeleiding in retraite. Door ontwikkelde leden te 'vormen' zou de boodschap van St Franciscus bij de gewone leek overgebracht moeten worden ("het spirituele zou geassimileerd moeten worden in profane situaties," zoals er op 'De Rees' verkondigd werd). Het Centraal Bureau bleef er enkele tientallen jaren aanwezig.

Even wat zijdelingse informatie over de Derde Orde:

De kloosterlingen die in navolging van de Heilige Franciscus van Assisië wensten te leven, waren verenigd in drie orden:

- de eerste orde, waartoe de orde der Minderbroeders (OFM), de orde der Kapucijnen en de orde der Conventuelen worden gerekend;
- de tweede orde, een vrouwelijke kloosterorde opgericht door St Franciscus' volgelingen de Heilige Clarissa en daarom de Orde der Clarissen genoemd;
- de derde orde die voornamelijk uit leken bestond, die zich zo goed mogelijk wilden richten naar de regels van de Heilige Franciscus.

De pausen Leo XIII, Pius X en Benedictus XV stimuleerden deze beweging en hebben mede bijgedragen aan de strenge hiërarchie in de orde, welke grotendeels door Franciscaner of Kapucijner monniken werd geleid. De hoofdregels van de Derde Orde zijn o.a.:

- leven in armoede
- blijheid en vreugde in het aardse bestaan
- liefde voor de natuur en de dieren in het bijzonder.

(Lees voor meer over Franciscus van Assisi: *Hélène Nolthenius "Een man uit het dal van Spoleto"*).

Voorts hadden de leden van de Derde Orde zich tot doel gesteld het geloof te activeren en hielden zij zich bezig met maatschappelijke zorg. Ze organiseerden retraites, conferenties en cursussen voor leken en leden.

De bloeitijd van de Derde Orde in Nederland was in de jaren '30 en na de Tweede Wereldoorlog nam het aantal leden drastisch af. In 1950 werd het eerste naoorlogse internationale congres van de Derde Orde gehouden en kwam men tot de conclusie dat de (leef)regel aan ver-

Kapittelzaal

nieuwing toe was en bijgesteld diende te worden. Ook in het bureau dat op 'De Rees' gevestigd was, werd aan deze vernieuwing gewerkt en leiding gegeven.

In 1962 was 'De Rees' het grote zenuwcentrum in Franciscaans denken tijdens een in april gehouden conferentie over o.a. de (re)organisatie van de Derde Orde. Voor de bevolking van Leuvenheim en Brummen was dat nauwelijks merkbaar en menigeen heeft toentertijd geen weet gehad van de belangrijke gebeurtenissen die zich in de RK-kerk – en op locatie te Leuvenheim – hebben afgespeeld.

Aan het eind van de jaren zestig werd 'De Rees' als gevolg van reorganisatie der Orde van Centraal Bureau tot Franciscaans Vormingscentrum omgedoopt. Wat de plaatselijke bevolking wel opviel was dat er eind jaren '50 een logiesgebouw in de tuinen van 'De Rees' verrees. Dit gebouw deed dienst als slaapgebouw voor gasten die op retraite kwamen of voor mensen die vanuit hun opleiding hier een werkweek hielden. Het gebouw kreeg in de loop der tijd de naam 'Het Vierkant' (foto onder).

In 1972/1973 verliet de Derde Orde na 30 jaar 'De Rees'. Het gebouw werd aangekocht door de Landelijke Protestants-Christelijke Stichting Philadelphia-tehuizen. Er werd onder andere dagopvang verzorgd voor cliënten van andere Philadelphia-tehuizen in de omgeving.

Op 30 mei 1986 werd 'De Rees' verkocht aan een te Haarlem gevestigde stichting die er de vereniging 'Leefgemeenschap in wording' in vestigde. Van deze leefgemeenschap maakten ook Eimert en Eef van Herwijnen- de Veer deel uit. Zij bleven in Brummen wonen, nadat de leefgemeenschap opgeheven was.

Nadien kwam 'De Rees' in bezit van de Foyer de Charité, de Lumière et Amour. De Foyer is een 'gezin' van gelovigen onder leiding van een priester (de Foyer-vader). In de jaren '90 van de vorige eeuw was Vader Jozef een bekende verschijning in Leuvenheim en Brummen.

'De Rees' is inmiddels 'Klein Sion' geworden.

Foto maart 2008.

'De Rees' werd omgedoopt tot 'Klein Sion' en werd onderdeel van een te Nieuwegein gevestigde stichting, die o.m. zich tot doel stelde retraites aan te bieden, conferenties te organiseren en rust te bieden. Gelovigen konden enkele dagen logeren op 'Klein Sion' en tot bezinning komen.

Anno 2010 is 'De Rees' nog steeds eigendom van de Foyer en hebben de Broeders van Sint Jan er hun onderkomen. De Broederschap van Sint Jan vindt zijn oorsprong in het Zwitserse Fribourg (1975) en bouwt op het gedachtengoed van de Dominicaner pater Marie-Dominique Philippe en de Française Marthe Robin, een vrouw die ook in 1936 betrokken was bij de oprichting van de Foyer de Charité, de Lumière et Amour.

Enkele jaren geleden was 'Klein Sion' onderwerp van een op het eerste gezicht mooie televisie-uitzending met de bekende kok Herman den Blijker. Helaas vonden de programmamakers het opportuun om de traditionele keuken van 'De Rees' te ruïneren en een moderne keuken in te bouwen.

Het is zeer te betreuren dat de Foyer niet over de middelen beschikt om het historische landhuis met zijn eeuwenoude geschiedenis in stijl te onderhouden.

Jammergenoeg is er – ook mede door eerder genoemd voorval – veel van de oude schoonheid van het landhuis vergaan. Van de prachtige, statige bomen van allerlei soort, die vroeger rondom het huis en in de tuin stonden, zijn er vele gekapt. In de tuin staat een modern logiesgebouw ('Het Vierkant') voor gasten en rond 1960 heeft men de tuin iets verfraaid door enige paden aan te leggen en door wat jong geboomte en enkele heesters te planten. De allure die het huis vroeger omringde is na de IIe Wereldoorlog gestadig afgenomen.

'De Rees' kan men zien vanaf de Rijksweg Arnhem-Zutphen tussen Leuvenheim en Brummen. Het huis is te bereiken vanuit Leuvenheim en via een oprijlaan aan de noordoostkant. Deze oprijlaan wordt bij het begin geflankeerd door twee witte (verweerde) stenen leeuwen. Witte stenen aan het begin van beide toegangswegen zeggen u de naam van het huis, dat u nadert. Een huis met een oude geschiedenis, dat echter zijn oude glorie niet verraadt!

Hiermee wil ik de serie over 'De Rees' besluiten. Ik ben me er van bewust dat de beschrijvingen niet volledig zijn en dat er nog veel meer over 'De Rees' te achterhalen zal moeten zijn. Mogelijk dat er in de toekomst nog een vervolg komt.

Er zullen in Brummen en omgeving vast nog wel mensen zijn die vroeger (veel) op 'De Rees' of op 'Klein Sion' kwamen. Als er onder hen zijn, die mij nog aanvullende informatie over de periode 1943-heden kunnen verschaffen, dan zou ik graag met hen in contact komen.

Achterzijde van 'De Rees' in 1966.

De voor deze artikelenserie gebruikte bronnen:

H.M. Werner: 'Geldersche Kasteelen', S. Gouda Quint, Arnhem, 1906.

Huisarchief 'De Rees', Gelders Archief Arnhem, diverse documenten.

M. Vader e.a.: 'Gedenkboek Philadelphia-tehuizen', St. Philadelphia Voorzieningen, 1986

Diverse aantekeningen door mijzelf uit niet meer te achterhalen bronnen (periode 1963-1997).

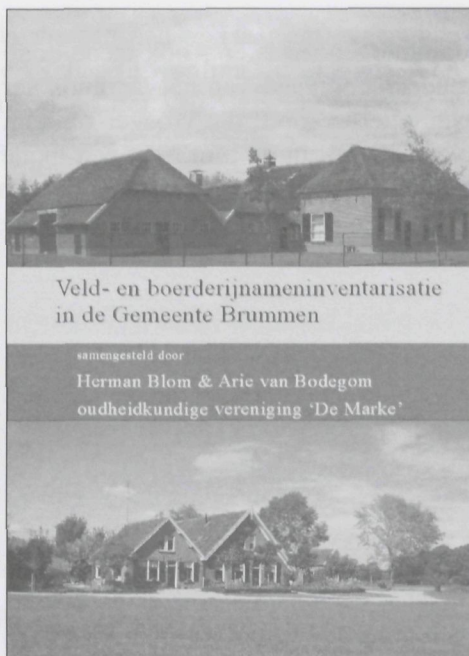
Eigen collectie ansichtkaarten, poststukken, foldermateriaal betreffende Gemeente Brummen.

Willem Reusink

Veld- en boerderijnamenboek

Over ongeveer twee maanden zal 'De Marke' het zo juist gereed gekomen boek 'Veld- en boerderijnameninventarisatie in de Gemeente Brummen' doen verschijnen. De werkgroep heeft na bijna twintig jaar voorwerk het eindproduct afgerond. De meeste leden kennen het bestaan van de werkgroep en de plannen voor het boek alleen maar van de jaarvergaderingen, als er weer even werd aangestipt dat de werkgroep nog steeds in functie was. De beide werkgroepleden, Herman Blom en Arie van Bodegom hebben dan ook voornamelijk in stilte gewerkt. Het laatste jaar hebben ze echter steun en medewerking gekregen.

In de eerste plaats van Stan Dekker, die - door ervaring met zijn onderzoek naar Leuvenheimse veldnamen - enkele tips en aanvullingen kon geven. Willem Reusink mocht zich met de werkgroepresultaten bemoeien door de vormgeving voor zijn rekening te nemen. Verder hebben de bestuursleden Clara Uenk, Marianne van Zadelhoff, Henk van Harreveld en Joop Zengerink nog bemoeienis gehad met het boek op het terrein van verificatie en correctie. Daardoor is er al met al een zeer aardig boek ontstaan van ca 96 pagina's. Het boek kent een full colour omslag en een zwart-wit binnenwerk. Naast een omvangrijk register zijn er natuurlijk situatiekaarten (detailkaarten) en veel foto's toegevoegd. Het boek zal waarschijnlijk € 14,00 - €15,00 gaan kosten.

Veld- en boerderijnameninventarisatie
in de Gemeente Brummen

samengesteld door

Herman Blom & Arie van Bodegom
oudheidkundige vereniging 'De Marke'

Arie van Bodegom

**Leden kunnen echter via reservering
het boek aanschaffen voor €10,00
(maximaal twee per lid).
Daartoe maakt u het verschuldigde be-
drag over op bankrekening
43.70.63.763 ten name van penning-
meester 'De Marke'.
Als u dat voor 1 november 2010 doet,
bent u verzekerd van reservering voor
deze prijs.**

Herman Blom

Museum Wacht

"Alle specialismen onder één dak"

Restauratie

van alle voorkomende materialen en objecten

Calamiteiten

calamiteitenservice en maken van calamiteitenplannen

Transport

van museale objecten (Nationaal en Internationaal)

Reiniging en desinfectie

van collecties of objecten

Opslag

geklimatiseerd en beveiligd

Advies

mbt. brandbeveiliging en veiligheid

www.museumwacht.nl

Blankhart & Bronkhorst Netwerk Notarissen

Het kantoor voor
eigentijdse dienstverlening met
een persoonlijke benadering...

Wolterbeeklaan 3
7361 ZD Beekbergen
T (055) 506 33 33
F (055) 506 31 01
E info@bbnetwerknotarissen.nl

www.blankhartbronkhorst.nl

13787

Lian Brandsma
Uitvaartzorg

Voor een uitvaart met zorg in Loenen, Eerbeek en wijde omgeving

Dag en nacht bereikbaar

Waar u ook verzekerd bent,
u kunt altijd bij mij terecht

Bel nu voor een afspraak om uw
uitvaartwensen vast te leggen:
kosteloos en vrijblijvend

tel 055-505 01 59

www.lianbrandsmauitvaartzorg.nl

